

DEN SMALLE BOG

Digitalt kulturtidsskrift. Redigeret af Jakob Brønnum. 10. årgang. ISSN: 2446-0079

Læs Den smalle bog fast

Den smalle bogs skribenter

Kontakt og kolofon

onsdag den 5. februar 2025

Mesterlige skildringer af armod og død

Birgitte Anderberg og Cecilie Høgsbro Østergaard (red.): Käthe Kollwitz – MENSCH, SMK – Statens Museum for Kunst 2024, 258 sider

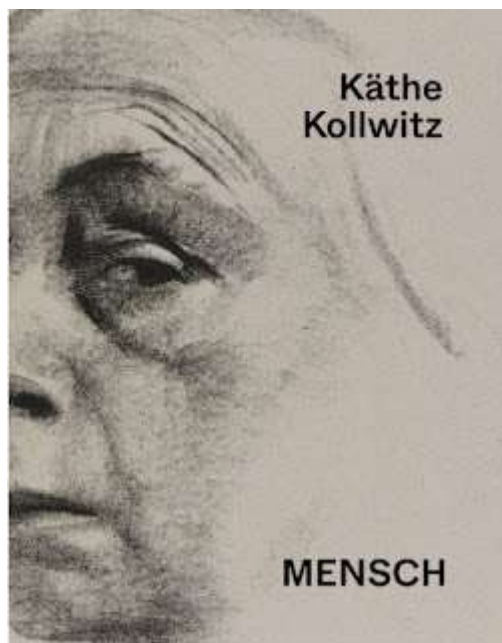
&

Rikke Villadsen: En samtale med Käthe Kollwitz, grafisk roman, Fahrenheit 2024, 144 sider.

Af Egil Hvid-Olsen

Man kan stadig nå at se SMK – Staten Museum for Kunsts store særudstilling med værker af Käthe Kollwitz (1867-1945), for den lukker først d. 23. februar 2025. Hvad enten man når det eller ej, kan den bog, som museet har udgivet i forbindelse med udstillingen, varmt anbefales. Her kan man (gen-)opleve mange af de udstillede værker.

Lægefrue i fattigkvarteret

Kollwitz er en kunstner, hvis værker brænder sig ind i hukommelsen. Ud over at være en eminent håndværker, beskæftigede hun sig med motiver, der stadig trænger sig på. Som gift med en læge i det berlinske fattigkvarter Prenzlauer Berg konfronteredes kunstneren med en næsten ubegribelig armod. Sult, alkoholisme, vold, seksuelle overgreb, uønskede graviditeter, depression blev den virkelighed, Käthe Kollwitz skildrede i sine værker, der mest bevægede sig indenfor tegning, grafik og skulptur. I 1941 kastede hun et blik tilbage på sit liv og skrev: "Først langt senere, da jeg, særligt gennem min mand, oplevede proletarens dybe og tragiske elendighed, da jeg mødte kvinder, som opsøgte min mand, og også mig, for at søge hjælp, blev jeg ramt af proletariatets skæbne og alt det, der fulgte med den. Uløste problemer såsom prostitution og arbejdsløshed plagede og foruroligede mig og var medvirkende årsag til denne min bundethed til at skildre de laverestående klasser. Denne gentagne skildring af dem blev min ventil til at udholde livet." (s. 168).

Pacifisten Kollwitz

Selvom Kollwitz på en måde må have vænnet sig til tragedier, blev hun hårdt ramt, da hendes 18-årige søn Peter, faldt på slagmarken i begyndelsen af 1. verdenskrig. Fra da af kæmpede hun ikke alene for større social retfærdighed i sine værker, men havde også et pacifistisk mål med sin kunst. Det var med til at styrke hendes position i de første mellemkrigsår, men med nazisternes magtovertagelse blev hun en persona non grata i samfundets magtfulde kredse, selvom hendes værker undgik at blive stemplet som "entartete Kunst".

Forskellige vinkler på kunstneren

Kollwitz' oeuvre rummer en lang række serier og enkeltværker, der møder beskueren med en enorm styrke. I *Käthe Kollwitz – Mensch* gennemgås en stor del af disse i de mange essays og artikler. Et fundament til en grundigere forståelse af Kollwitz' værker lægges i Katharina Kosellecks overskuelige, men informative essay, der beskriver kunstnerens liv og arbejde. Koselleck har siden 2022 været direktør for Käthe Kollwitz Museum i Köln.

Billedkunstner Stense Andrea Lind-Valdan beskriver med særligt henblik på barnet og moderskabet Kollwitz som inspirator for sine værker, mens kobbertrykker Niels Borch Jensen redegør for Kollwitz' nysgerrighed efter nye udtryksformer, hendes talent og hendes fornemmelse for de enkelte grafiske genrer.

Birgitte Anderberg, der er seniorforsker og museumsinspektør ved SMK, har to tekster med i bogen, blandt andet et interessant essay om *Käthe Kollwitz i dansk kultur og kritik*.

Käthe Kollwitz: Blad 5 "Udbrud" fra serien "Bondekrigen" 1902/03. Wikimedia Commons

Karin Michaëlis' kroniker

Noget af det allerbedste i bogen er dog to sammenhængende kronikker, som Karin Michaëlis skrev til Politiken i februar og april 2026; en om borgerskabets vilde fester og en om arbejderklassens massive udfordringer. I den sidste dokumenterer hun den kæmpemæssige forskel, der er på rig og fattig i Berlin, og så giver hun eksempler på de mange triste skæbner. En af de kortere lyder således: "En 40-aarig Kontordame blev i Oktober afskediget. Faderen, der var Embedsmand, mistede ved Inflationen alt og begik Selvmord. Datteren ernærede sig og Moderen. Efter Afskedigelsen hutlede de sig igennem ved at sælge Klæder og Bohave i Stykkeveis. Nu skyldte de for Husleje og var truet med Pantning. Saa vasker de sig omhyggeligt, ifører sig det sidste Stykke pæne Linned, drikker hver en Slurk af en Falske gammel Opium og lukker op for gashanen. De findes med hinanden i Haanden. Paa Dynen foran Moderen ligger Salmebogen opslaaet paa: *O, du selige, o, du fröliche, gnadenbringende Weihnachtszeit!*" (s. 177).

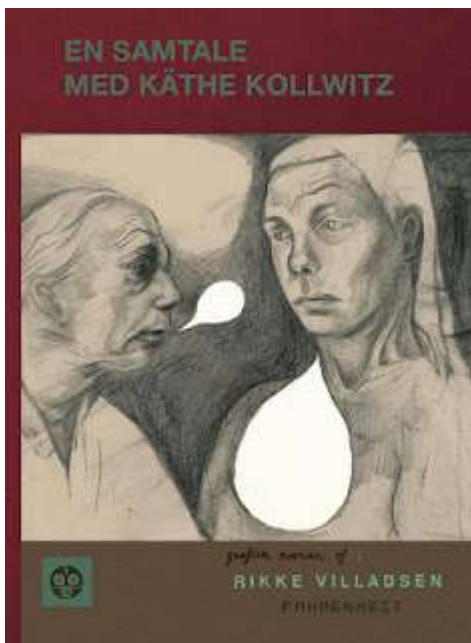
Rikke Villadsens samtale med Käthe Kollwitz

At Käthe Kollwitz stadig kan vække opmærksomhed og inspirere er Rikke Villadsens grafiske roman *En samtale med Käthe Kollwitz* et oplagt eksempel på.

Kollwitz skildrer døden på flere forskellige måder. Både som en fjende og som en ven. Der er en fortrolighed overfor døden i Kollwitz' værker. Da Villadsens mor døde i 2023, kunne tegneren derfor søge en forståelse for døden hos Kollwitz. Noget af det første, Villadsen konstaterer er da også, at "Det hele starter med DØDEN. Jeg holder døden i hånden, og jeg holder Käthe i hånden." Og ganske rigtigt tegner hun sig selv, der holder den for længst afdøde Kollwitz i hånden. Netop derved kan de to få sig en samtale om døden, tabet og kunsten.

Det klæbende selvportræt

Kollwitz tegnede mere en 100 selvportrætter. Undervejs i samtalen forklarer hun, at "ved ethvert arbejde med sig selv, der nødvendigvis er forbundet med selvrefleksion, er det vanskeligt at undgå en tilstand af 'at se sig selv'. Det kan være en klæbende følelse..." Denne beskrivelse benytter Villadsen som springbræt til at føre selvportrætgenren op til nutidens

selfies, som i høj grad er selvklæbende eller ”ölige”, olieindsmurte. Denne moderne selvkredsen taler Kollwitz imod og peger på, at mennesket er en del af fællesskabet: ”Føl som en del af en større idé.” Den tanke opponerer Villadsen dog imod. Hun vil ikke gå tabt som individ i det kollektive. Ligeledes antyder hun, at idealisme kan være farlig og føre en hel befolkning på afveje, hvilket Kollwitz jo også havde sandet.

Mere skal ikke refereres her. Blot skal det siges, at *En samtale med Käthe Kollwitz* viser ligheder og forskelle mellem nu og dengang. Men selvom vi tænker anderledes, end Kollwitz gjorde, er der visse ting, der ikke har ændret sig, for eksempel døden. Dette gennemgående tema gengives i Villadsens tegninger med en række henvisninger til tidligere tiders billedkunstnere. Bogen afsluttes med en helt særlig og i sammenhængen velplaceret Kollwitz-henvisning.

Skitsepræg

En egenart ved denne grafiske roman er dens skitsepræg. Visse steder kan man se, at en tekst i en taleboble er blevet visket ud og noget nyt skrevet ind.

Umiddelbart virker det irriterende, men mange af Kollwitz’ udstillede værker

er netop ”blot” skitser. Ligeledes rettede hun i nogle af sine grafiske arbejder, der altså gemte på skitser under de nye streger.

Den pingpong mellem Kollwitz og Villadsen, der præger både tekst og tegninger i *En samtale med Käthe Kollwitz*, er særdeles vellykket.

Indsendt af Egil Hvid-Olsen

Etiketter: boganmeldelse, bogpræsentation, essay, faglitteratur, kunstbog

Ingen kommentarer:

[Nyere opslag](#)

[Start](#)

[Ældre opslag](#)

Abonner på: [Kommentarer til indlægget \(Atom\)](#)